

ЈАВНА РЕАКЦИЈА

Судскиот совет не смее да
ги заменува законските
критериуми со субјективни
процени

Коалиција Сите за правично судење

WWW.CAFT.ORG.MK

ул. Македонија 11/2-10, Скопје

+389 2 6139874

+389 71 218651

Скопје, 2026

Издавач:

Коалиција „Сите за правично судење“

Автор:

Тимот на Коалиција „Сите за правично судење“

Дизајн и техничка обработка:

Даниел Митковски

Достапно единствено како електронско издание.

ТОЛКУВАЊЕТО НА ЗАКОНОТ НЕ Е ОВЛАСТУВАЊЕ ТОЈ ДА НЕ СЕ ПРИМЕНУВА

Коалицијата „Сите за правично судење“ изразува сериозна загриженост поради начинот на кој Судскиот совет, на седницата од 30 јули 2026 година, определи вршители на должноста претседател на Апелациониот суд Скопје и на Основниот суд Струга.

Членот 89 од Законот за судовите предвидува дека, до изборот на нов претседател, Судскиот совет определува вршител на должноста претседател од редот на судиите во судот, кој е оценет со највисока позитивна оценка и кој во однос на останатите судии има добиено најголем број бодови. Станува збор за објективен и однапред познат критериум, кој не предвидува слободен избор меѓу сите позитивно оценети судии, ниту можност Советот дополнително да воведува критериуми како менаџерско искуство, лична професионална запознаеност или процена на „правичноста“ на резултатот од оценувањето. Законот за судовите е активен и е дел од важечката правна рамка, со последна измена објавена во јули 2026 година. Сепак, на седницата од 30 јули 2026 година, како в.д. претседатели беа назначени судии кои не беа највисоко рангирани согласно оценувањето.

Оттука, прашањето што предизвикува загриженост не се однесува на личните или професионалните квалитети на определените судии, туку на тоа дали Судскиот совет има право да ги замени јасно пропишаните законски критериуми со други критериуми што самиот ги избира и им дава различна тежина во зависност од конкретниот кандидат.

ОТСТАПУВАЊЕ ОД ЗАКОНСКИОТ КРИТЕРИУМ ПРИ НАЗНАЧУВАЊЕ В.Д. НА АПЕЛАЦИОНИОТ СУД СКОПЈЕ

Во расправата за определување в.д. претседател на Апелациониот суд Скопје беше изречно наведено која е судијата со највисок број бодови меѓу судиите што можеле да бидат земени предвид. Сепак, Советот не го поддржа тој предлог, туку определи друг судија, повикувајќи се на неговото долгогодишно искуство, менаџерските способности, претходното членство во Судскиот совет и фактот дека определен период не бил оценуван поради вршењето на таа функција. Овие околности можат да бидат релевантни при оценување на професионалниот профил на судијата или при редовна постапка за избор на претседател на суд, во која се оценуваат повеќе аспекти од искуството, програмата и способностите на кандидатите. Тие, меѓутоа, не можат да го заменат критериумот што законодавецот посебно го пропишал за определување вршител на должноста.

Особено неубедливо е образложението дека избраниот судија би бил ставен во понеповолна положба затоа што неговото последно оценување опфаќало три, а не четири години поради претходното членство во Судскиот совет. Од Методологијата за оценување на работата на судиите не произлегува дека бодовите се акумулираат за секоја година од оценуваниот период, што би можело да предизвика судијата оценуван за пократок период автоматски да добие помал

број бодови. Напротив, резултатот се утврдува преку средни оценки, процентуални показатели и однапред утврдени скали на бодување:

- ⚖ квалитетот на водењето на постапката се оценува преку увид во десет предмети и пресметување средни оценки;
- ⚖ ажурноста се оценува според процентот на почитувани рокови;
- ⚖ квалитетот на работата се оценува според процентот на укинати одлуки во однос на вкупниот број решени предмети.

За секој критериум е утврден фиксен максимален број бодови, независно од тоа дали оценуваниот период опфаќа три или четири години. Поради тоа, самата должина на периодот не го прави резултатот неспоредлив и не создава законска основа Советот да го занемари судијата што добил највисока оцена и најголем број бодови.

Доколку Советот смета дека судиите што определен период биле негови членови се доведени во неправична положба при подоцнежното определување в.д. претседател, тоа може да биде аргумент за измени на предвиденото законско решение, меѓутоа не може да биде основ Советот да создаде исклучок што Законот не го предвидува. Правичноста не се обезбедува со *ad hoc* отстапување од критериумите за определен кандидат, туку со општи правила што важат еднакво за сите кандидати и се познати пред започнувањето на постапката.

Во текот на расправата беше изнесен и став дека законските одредби треба „да се толкуваат, а не само да се читаат“. Неспорно е дека секоја правна одредба се толкува во нејзиниот јазичен и системски контекст, како и целта заради која е донесена. Поради тоа, имајќи предвид дека редовното оценување на судиите во практиката не се спроведува секоја година, формулацијата „во последната година“ може разумно да се разбере како упатување на последното релевантно оценување. Но, откако преку толкувањето ќе се утврди кое оценување е релевантно, Советот е должен да го примени резултатот од тоа оценување, а толкувањето не може во следниот чекор да се претвори во овластување да не се примени нејзиниот суштински критериум.

Тоа значи дека правото на толкување не вклучува право органот:

- ⚖ да го занемари највисокиот утврден број бодови;
- ⚖ да воведе дополнителни критериуми што не се предвидени во одредбата;
- ⚖ или да одлучи дека законскиот критериум е неправичен и затоа нема да го примени во конкретниот случај.

Таквото постапување повеќе не претставува толкување на законот, туку негова замена со институционална процена што нема изречна правна основа.

ВО ОСНОВНИОТ СУД СТРУГА КАКО В.Д. ПРЕТСЕДАТЕЛ Е ОПРЕДЕЛЕН СУДИЈА ШТО ВООПШТО НЕ БИЛ ОЦЕНЕТ

Уште поочигледен е проблемот при определувањето в.д. претседател на Основниот суд Струга, затоа што според информациите изнесени на седницата, определениот судија има 1 година и 3 месеци судиски стаж и сè уште не бил оценет како судија. Како аргумент во прилог на неговото определување било наведено дека претходно како слушател бил во работен однос во Академијата за судии и јавни обвинители и дека тој период треба да се земе предвид како дел од неговото професионално искуство.

Дури и доколку периодот поминат како слушател на почетна обука во Академијата може да се земе предвид како работно искуство за определена друга правна цел, тоа не претставува работа како судија, не создава оценка за судиското работење и не произведува бодови споредливи со бодовите на останатите судии во судот. Член 89 не бара Судскиот совет да избере лице со најдолго општо искуство во правосудството. Тој бара да го определи судијата што е оценет со највисока позитивна оценка и има најголем број бодови во однос на останатите судии. Лице што воопшто не било оценето како судија не може, преку толкување, да биде прогласено за судија со највисока оценка и најголем број бодови. Тука не постои нејаснотија што треба да се надмине со толкување, туку отсуство на фактичката претпоставка што ја бара Законот.

ОПРЕДЕЛУВАЊЕТО ВРШИТЕЛ НА ДОЛЖНОСТ НЕ Е НЕУТРАЛНА И БЕЗНАЧАЈНА ОДЛУКА

Овие отстапувања не смеат да се релативизираат со аргументот дека станува збор само за привремено вршење на функцијата. Досегашната практика покажува дека определувањето в.д. претседател може да создаде реална предност во подоцнежната постапка за избор на претседател. При претходното определување в.д. претседател на Основниот кривичен суд Скопје, Советот исто така не го определи највисоко рангираниот судија. Подоцна, при редовниот избор на претседател на истиот суд, токму периодот поминат како в.д. претседател беше употребен како позитивен аргумент дека кандидатката добро ги познава состојбите во судот и успешно ги применувала своите организациски, менаџерски и комуникациски способности.

На тој начин, отстапувањето од објективниот критериум при привременото определување може да влијае и врз идната постапка: кандидатот добива можност да ја врши функцијата, а потоа стекнатото искуство на функцијата се користи како аргумент во негова корист при редовниот избор. Токму поради тоа член 89 не смее да се третира како необврзувачка препорака. Неговата функција е да го намали просторот за произволност во периодот до изборот на претседател и да спречи привременото решение однапред да ја наруши еднаквата положба на кандидатите во идната постапка.

ОТСТАПУВАЊАТА СТАНУВААТ ПОЧЕСТИ И СЕ ОДНЕСУВААТ НА СЕ ПОВАЖНИ ПРАШАЊА

Особено загрижува што овие одлуки не претставуваат изолиран инцидент, туку Коалицијата континуирано укажува на случаи во кои Судскиот совет применува различни критериуми во споредливи постапки, не дава доволно конкретни и компаративни образложенија, користи работни состаноци за донесување на заклучоци што влијаат врз формалното постапување, не обезбедува целосна јавна проверливост на гласањето, не ги објавува ранг листите, оцените на кандидатите, нивните биографии и програми, како и со толкувања го ограничува практичното дејство на законските одредби.

Само неколку дена по објавувањето на Полугодишниот преглед на работата на Судскиот совет во 2026 година и по доставувањето на забелешките од Советот во однос на неговата фактичка и аналитичка основа, се појавија нови случаи што уште појасно го отвораат прашањето за разликата меѓу законски пропишаните правила и нивната практична примена. Проблемот повеќе не се однесува само на формата на образложенијата, доцнењето во објавувањето на одлуките или начинот на водење на расправата. Отстапувањата сега непосредно влијаат врз тоа кој ќе раководи со еден од најголемите апелациони судови во државата и со основен суд, како и врз почетната положба на кандидатите во идните постапки за избор на претседатели.

Со секое ново отстапување се создава дополнителен преседан според кој јасно законско правило може да биде заменето со процена на мнозинството дека во конкретната ситуација некој друг резултат е посоодветен или поправичен. Таквата практика ја намалува правната сигурност, ја зголемува можноста за нееднаков третман и го прави исходот на постапките зависен од критериуми што не биле однапред познати.

БАРАЊА ДО СУДСКИОТ СОВЕТ

Имајќи го сè ова предвид, Коалицијата го повикува Судскиот совет:

- ⚖ без одлагање да ја преиспита законитоста на одлуките за определување в.д. претседатели на Апелациониот суд Скопје и Основниот суд Струга и да ги преземе сите законски дозволени мерки за отстранување на утврдените повреди;
- ⚖ јавно да ги објави податоците за последното оценување и бројот на бодови на сите судии што биле земени предвид, како и целосните писмени и индивидуализирани образложенија за донесените одлуки;
- ⚖ јасно да ја наведе правната основа врз која смета дека може да го занемари највисокиот број бодови или да определи судија што воопшто не бил оценет;

⚖ да воспостави единствена и однапред позната практика за примена на член 89 во сите судови, без различни критериуми во зависност од предложениот кандидат;

⚖ доколку смета дека законското решение е неприменливо или создава неправични последици, да иницира негова измена, наместо во конкретни постапки да создава исклучоци што Законот не ги предвидува.

Судскиот совет има право и обврска да го толкува правото при вршењето на своите надлежности, но како орган што треба да ја гарантира самостојноста, независноста и професионалноста на судството, тој има уште поголема обврска сопствените одлуки да ги темели врз закон, однапред познати критериуми и проверливи причини.

Законот не може да биде задолжителен само кога резултатот од неговата примена се совпаѓа со претпочитаниот избор на мнозинството во Советот.